

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ

ГРЯХ

chitanka.info

Хубав овчарлък карахме, като пасяхме шилетата на Сейрекоолу в Саръшабанското поле. Кехайовчето познаваше местата, намираше хубава паша, шилетата беха като гайди. Вървеха ли — гърбовете им трепереха от тлъсто. Дойдеше ли Сейрекоолу на кошарата, очите си не отделяше от тях... И не само той: всички тогава гледаха не какво работиш с устата, какво приказваш, а какви са ти шилетата и овцете. По това се правеше сметка — бива ли те, или те не бива.

Затова ходим с Гоча, къде ходим, все гледаме да прекараме овцете през едно съседно село, Алмали. Аз карам шилетата, пък Гочо ма следи издалече — да слуша как ще ни хвалят алмаличени.

На Гоча му виках много-много да не минаваме оттам, че селото беше наполовина турско, а и времето беше тогава турско, но той каквото си беше въртоглав, не вземаше от дума: „Имам ли, вика, тоя леворвер в пояса, пет пари не давам нито за турчин, нито за черкезин...“

Да речеш, чу го дяволът и една вечер ето че дойдоха турците. Юзбирлиите е Кантемир. Едри мъжища, с чизми. Целите в сърма и гайтани. Като паши. С паласки с копчелъци и кюстеци, а силахлъците им виснали от набучени в тях пищови и ками. Единият и джезве носеше в пояса, да си вари кафе. Спокойни. От никого не се плашат и не броят за нищо. „Рая! Давай ягне! Опечи го! Давай ракия! Давай мезе!...“ И ние даваме. Двама сме с Кехайовчето, а те — четирима. Ние с един пищов, а те носят по петнайсет оки желязо върху себе си.

Нейсе. Наядоха се чеверме, наместиха чалмите и тръгнаха. Единият от тях — чизмите му над колената стигаха и беха с капази, той като си тръгваше, ни каза, че вдругиден щели пак да дойдат и да сме им приготвели 200 лири... Казваме им, че ние сме аргати хора, немаме пари, но те едно си знаят; „Вдругиден тука да са лирите!“

Викам на Гоча, като си отидоха: „Видиш ли какво излезе от нашето ходене в Алмали... Ха да те видя сега, дето се надържаше много на леворвера, какво ще правиш с тия катили?!“

— Ще ги трепем, ако дойдат! — вика ми Гочо.

А те пък наистина дойдоха. От стражарите не беше ги страх. Беха си опекли работата с каймакама, трябва да са му давали по нещо и на него, та се не бояха. Зададоха се четирима — открито вървят. Гледам, Гочо се не сеца за леворвера. Викам му тогава: „Гочо, дай ми ти на мене леворвера, че като те гледам, ти не мислиш да го вадиш!“ А

беше хубав леворвер, с пет патрона. Черногорски, барабанлия. Турям го в пояса и чакам юзбилярите да приближат. „Тук ли са лирите?“ — пита още отдалече оня с капациите на чизмите. „Няма, викам, лири, агалар! Вървете си по живо, по здраво и в кошарата не влизайте...“

— Тъй ли? — хвана се оня за ножа, тръгна като псуваше на майка.

Ревнаха и юзбирлиите, но аз вдигнах пищова и с думкането видях, че единия се хвана за корема и падна. Пукнах и в оня, дето вървеше зад него — тръшна се и той, а другите, уж бабаити, ала удариха на бяг.

— Ти сега какво направи? — взе да се вайка Кехайовчето. — Сега тия двамата, дето изтърва, ще се върнат и ще ни бастисат.

— Те — казвам — могат да се върнат, ала мене няма да намерят. Аз ще бягам в свободна България... при Комитета!

Комитет имаше тогава с пункт в Чепеларе, а пък границата бе на Рожен.

— Ти — казвам — не си стрелял и няма от какво да се страхуваш. В края на краищата юзбирлиите са осъдени като разбойници.

Плюх си на петите и след два дена стигнах при комитетската колиба в Караманица. Беше до самата граница, да им е лесно на комитите да минават в Турско. Разправих какво ме гони, а те ме заведоха при войводата. Вързаха ми и очите, да не видя през къде минавам. Като ми ги отвързаха, намерих се в една стая с маса, на масата — лампа, а войводата зад масата, с два патронташа, кръстосани, младо, острооко. Гледа намръщен и ни „добре дошъл“, ни „хошгелдин“.

— Ако си — вика — шпионин, ще те опечем на шиш!

Казах му:

— Аз от турците бягам, а ти — шпионин. Овчар съм. Помириши ма, целият съм се въвонял на пръч!

— Няма — казва — да те мириша, но ще те изследвам. И не ми викай „ти“, а господин войводо! Хайде сега върви и чакай нареждане!

Отведоха си ма комитите в колибата, но акълът ми беше все при войводата: как ме гледаше и се канеше да ме пече на шиш. Стана ми недобре, но бех се представил, нямаше мегдан за връщане. Те и комитите ми го казаха направо: „Ти си ни в ръцете, все едно дали си

оттатък границата или отсам. И оттатък, и отсам — все сме ние. Да не ти шава акълът да бягаш!“

Такава беше първата ми среща с моя сетнешен войвода, викаха му Калъча. Той наистина проверил кой съм, въоръжиха ме и ме зачислиха за комита. И нали беше за България, слушах. Кажеха ли „бягай!“ — бягах. „Стреляй!“ — стрелях... „Тия пушки нататък ще се пренесат“ — пренасях ги.

За да ме „кръстят“ и да не мога повече да мърдам от тях, пращаха ме сè на кървави неща. Старите хващаха шпиони, а като мене новите ние ги хвърляхме в Каракуз... То бе една дупка в земята, сред най-гъстата гора. Дъното ѝ се не знаеше. Метнехме ли някого в нея, нищо се не чуваше... Хвърляхме вътре по заповед и не питахме криво ли е, право ли е. Каже ли войводата — край.

Имаше стар един комита, Фертига му викаха, аз се към него прилепих. Едър човек, юнак, с хубави мустаци, засукани. Рани имаше от Шипка, незараснали. Където се прицели — пробито е. Когато нападахме конака на Хаджи Салих от Райково и ме раниха, той ме изтегли за краката. Трима турци отвътре ме опъваха, той — един отвънка, но ме спаси. Оттогава от него се не отделих. Заедно ядохме, заедно спехме, да се топлим.

Беше опитен за всичко. Много обичаше, когато се свареше месо, да чупи кокалите и да им изпива мозъка. „На водата каймакът и на кокалите, казва, батакът, е най-хубавото!“ И ми не даваше да хвърлям кокалите.

Всичко му идваше отръки, но Калъча не го направи подвойвода, а направи Даракчията, защото Даракчията само викаше „Слушам!“, а Фертига му се опираше. Гнилите пушки когато продавахме на населението в турско, Фертига само събра кураж да каже на Войводата, че тъй не трябва. Пушките беха от тия, дето Русия оставила при окупацията, да се въоръжи народът. Сетне пушките закопали в земята, да ги не намерят англичаните, та на тия пушки сложихме ръка. Изровихме ги и ги накамарихме — имаше хилядо пушки... Опитахме дали ще стрелят — не щат! Калъча вика: „Ще ги продавате! На организацията трябва пари“ — и тръгнахме да ги продаваме от името на Организацията по за пет лири парчето. Та тогава се намеси Фертига:

— Ние, казва, като продаваме тия гнили пушки на утрешните въстаници, не ги ли обричаме на смърт?

Калъча го срязва да мълчи, защото това било работа на върховното началство. Началството се казваше „върховно“, защото беше в София. Оттам и прякорът ни „върховисти“, за разлика от „вътрешните“, другата комитетска организация, дето се бореше за поробените краища.

Пет хиляди лири събрахме от продажбата на пушките и пак не стигаха. Отгоре искат: „Още... още...“ Говореше се, че топове щели да купуват, та им трябвали много пари. Зарад пари се нападна и конака на Кочоолу, някакъв изедник, турчин от Енуздере. Фертига предлагаше план да се нападне селото, като се влезе в джамията, когато е в нея Кочоолу. Да се плени и да му се вземе златото, но Войводата не хареса тоя план и заповяда да се нападне Кочоолу в конака. Нападението щеше да командува той... Не си направи сметка, че конакът се пази, че всеки аргатин на Кочоолу, а те бяха десетина, ако не и повече, носеше и пушка, а дуварите бяха два и половина метра. Живо кале!

Войводата мислеше, че като нападнем, ония ще се изпокрият, ама не стана. Още като пукнаха първите пушки, вратите на конака се залостиха и отвътре взеха да ни гърмят. Ние пукаме, пукат и те... Нашите комити ритнаха да се катерят по дуварите, но отвътре ги срещнаха с огън и ги върнаха. Извадихме брадвите, започнахме да сечем вратите, а войводата с гола сабя — върти я, сече вятъра и командва: „Напред!“, но както си командваше, извика и се улови за рамото. Ранили го бяха с един куршум и захвърли саблята. Фертига през това време беше разсякъл вече вратата и тъкмо влизаше през нея. Още малко и конакът щеше да е в ръцете ни, но в това време войводата наредил на тръбача да даде сигнал за отстъпление. И слушахме тръбата свири: тютютюрю-ю, тютю-рю-ю, тютюрю-ю! Някои започнаха да се изтеглят, Фертига им ревна да спрат, че още малко и ще вземем конака. Но хората се подчиняват на тръбата. Зарязаха вратата, речи я отворена, и отстъпиха в една горичка зад конака. Там заварихме войводата, превързан и кисел. Качи се на кон и си тръгнахме обратно, без двамата души убити и един ранен.

Тъй се свърши Кочоолувата работа.

Войводата остана да се лекува, а четата с подвойводата замина да причаква смилянския първенец Хаджи Нурия, него да хваща за лири.

Там пък едно козарче ни издаде. Хаджи Нурия побегна, тримата с него паднаха — барута само дето изгърмяхме...

Причакването на Хаджи Нурия стана в Турско. Знаехме, че ако се върнем в Българско, трябва да се мине границата, а границата щеше да се пази, затова решихме да поостанем в балкана, да опечем някое и друго шиле, да прегледаме някоя и друга сметка с тамошните чорбаджии и тогава да се върнем, като се позабрави нападението въз Хаджи Нурия.

Шест дена седяхме в гората, на седмия гледаме — идва по пътя муле с дъски. Караше го Буруцилчето, куриера на четата. Движи се бавно, поспира и се оглежда. Разбрахме, че ни търси и му се явихме. Каза ни той, че носи писмо за Даракчията, та го заведохме при него. Предаде му писмото и ги оставихме да си говорят секретно. Сетне Буруцилия си отиде, а Даракчията си дойде при нас, ала без кеф. Чакаме го нещо да ни каже — нищо. Чейнето му заключено. Свива цигара след цигара, пуфка и мълчи. Питаме го хаир хабер има ли, няма ли.

— Всичко е — казва — редовно, но се очаква потеря, та нека Фертига да отиде часовой!

Фертига стана и отиде. На поляната останахме 18 души четници. Бехме си тамам дояли чевермето. Като се махна Фертига, Даракчията ни събра. Извади от пазвата едно писмо и ни откри, че това е смъртната присъда на Фертига. Трябвало да се убие тази вечер... Нарезждане на Организацията.

Никой не каза дума. Всеки гледа в земята и мълчи. Ако Войводата даде смъртна присъда на Фертига, дето беше опълченец, стар комита, какво оставаше за нас?

Реша се трима едновременно да стрелят в него, между тях — и аз, само че като заспи.

Вдървих се, да речеш, та не отказах и дума не рекох, защото знаех, че ха си рекъл, ха си отишъл и ти с Фертига за оня свят, ако не ти се случи да го и превариш. Не знаеш кой те следи и наблюдава. Кой те предава. Страшно нещо е да си някому в ръцете, дето му е дадено право да коли и беси. Като на теле главата ще ти наведат и дядо Петър ще я отсече, ама ще си наточи първо ножа с чакмака, докато ти с наведена глава, чакаш, да ти я отрежат. Затова, се вдървяваш и подчиняваш. Кажат ти: „Сечи!“ — сечеш. Кажат ти: „Коли!“ — ще

колиш. Защото лошо нещо е страхът. На мене ми минаваше през ума да кажа на побацима, на Фертига, да уловим букака или дори двамата да бягаме, но страхът ме вдърви и, криво-право, нищо не направих.

Нареждането беше аз да легна с Фертига, както всяка вечер си лягахме, а когато той заспи — тогава да се стреля в него с три пищова едновременно. Така и стана. Вечерта се хубаво нахранихме с чеверме. Фертига яде за двама и беше весел като никога. Сетне си легнахме, прегърнахме се, както си ни беше обичаят, и той заспа. Аз пък се правех на заспал и мислех да му шепна ли в ухото каква е работата или да си трая? Да шепна, или да си трая! Ако му кажа, трябва да станем и да бягаме, но маузерите зад нас щяха ли да ни оставят? То не случайно и мене ме наредиха да пукам, да ме изпитат, защото знаеха, че се обичаме: ако пукам — добре, ако не пукам — и мене да очистят с Фертига.

Издуха ми се жилите от мислене, още малко да се пукнат. В това време побратимът заспа и другите ме сбутаха да ставам. Насочихме леворверите и стреляхме. Фертига скочи, изправи се — огънят не беше угаснал и се виждаше добре. Рипна, както си беше увит с шала през главата, и посегна да си размотае шала, но в това време ние запукахме отново. Той подрипна и взе да маха с ръцете, да реве също като вол, когато му забиват ножа, пък не могат да улучат вратната му жила. Ние пукахме един през друг, а Фертига не пада. Дънер, да речеш, а не човек. Хвърчи му кръвта, а той се мята и се мъчи да смъкне шала, докато най-сетне падна шалът от главата му и очите ни се срещнаха, и бръкна за леворвера. Добре че Лятата стреля в него, та падна, но докато да падне, очите му все в мене гледаха. Право в мене! Загреба суха шума и така застина със сухата шума в ръката, и очите — облещени в мене... И останаха вкопани тия очи в мене до край.

След тая работа не можех вече никого да гледам. Все ми се повдигаше отвътре като да повърна, пък не повръщам. Докато реших, най-сетне, да се махна от четата. Върху себе си каквото имах — изгорих го, избягах и се хванах овчар. Купих си кандило, окачих го под една фундеста ела и редовно го палех, но и молитвите не ме оправиха. Хвана ме треска, насмалко щях да умра. Сетне, лека-полека, дойдох на себе си и се изправих на крака, но другото остана — вперените в мене очи на Фертига, побратима, когато душата му вече излизаше.

Остана си грехът. Другото всичкото на тоя свят с времето се
смалява и успокоява, а грехът, колкото повече остаряваш, все повече
наедрява и стърчи... Стърчи и те убива, както и да легнеш, та все
повече мастика ти трябва да го поливаш и гасиш.

Това е то грях да имаш, съвест да те бори...

Ха сега, Трифчо, налей една!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.